

İSLAMİ BİLİMDE METODOLOJİ SORUNU

Yazar : Dr. Mehmet PAÇACI

Yayınevi : Fecr Yayınları

Baskı :

ISBN :

Bilim Grubu : İslam / Felsefe

Türü : Telif

Hitap Ettiği Okuyucu Kitle: Özel İlgil

Genel Değerlendirme:

Kitap, Batı metodolojisinin eksiklerini ortaya koyarak İslam metodolojisini açıklıyor. Bu açıdan sosyal bilimlerin İslamileştirilmesi, İslami epistemoloji, İslamda bilgi edinme yolları ve modern bilgi nazariyesinin tenkidi konuları inceleniyor.

A)ÖNSÖZ (Dr.Mehmed Paçacı)

Müslümanlar bugün kendi uygarlık modellerine ait temel ilkelerin önemini unutmuş, bazı ayrıntılar yüzünden ayrılığa düşmüş, insanın sorunlarından uzak, yerel, kendi özel sorunları ile sınırlanmış, bir topluluk izlenimi veriyorlar .

Oysa insanlığa iki cihanda mutluluk getirecek bir uygarlık ortaya koymayı hedefliyorsak temel hususların gerçekleştirilmesi gerekiyor

Bilginin islami tartışmaları merhum Faruki tarafından başlatılmış; İlkeleri konulmuş. Ekonomi dalında Muhammed Arif ve diğer dallarda ileride göreceğimiz çalışmalar dikkate şayandır. Osman Bakar, Metoloji sorununu ele almış. Riaz Kirmani'nin ise geleneğe dayanan bir çizgisi var.

B)Sosyal bilimlerin İslamileştirilmesi (İsmail R. Faruki)

Ancak yüzyıllık bir geçmişi olan Sosyal bilimlerin çoğu üniversitelerde şu beş disipline ayrıldığı görülür: **Sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, ekonomi ve tarih.** Coğrafya ve psikoloji ise hem sosyal hem doğal bilimler grubuna dahildir. Fransız Devriminden sonraki dönem Avrupa'nın düşünce alanında Kilise tarafından uygulanan istibdada son vermeyi başardığı bir dönem olarak kabul etmişti. Sosyal bilimin Batı'daki babasına göre doğal bilimin doğruluğu tartışma götürmez bir metodolojiye sahipti. Bilimde, dokunulmaz hiç bir ilke yoktur, her şey inceleme konusu yapılabilir.

Batı Metodolojisinin Eksiklikleri:

1)Öncel Verilere Uygunluğun inkarı

2)Sahte Objektiflik Anlayışı

3)Ferdietçiliğe karşı Ümmet Aksiyolojisi

İslam Metodolojisini en ayırıcı özelliği, onun hakikatin tekliği ilkesine sahip oluşudur. Allah nasıl bir ise hakikatinde öyle bir olduğuna inanır. Ayrıca ümmetçilik anlayışı hakim olup, İslam, kişisel ahlakilik yada kişisel takva gibi bir düşünceye iltifat etmemiştir. Bu yüzdendir ki İslam manastır hayatını ve ömür boyu bekar kalmayı yasaklamış. Hristiyanlık kurtuluşu niyete İslam'sa amele bağlamış. Hristiyanlıkta en yüksek mahkeme vicdan iken, İslam'da bu kamu hukuku ve mahkemesi, kamu yaptırımı, tarih içinde Allah'ın ceza ve mükafatlarından oluşmaktadır.

Sosyal Bilimlerin İslamileştirilmesi:

1)Tevhid İlkesi: Allah(c.c) vardır, birdir. Yaratıcıdır. Rabb, Rezzak'tır, nihai fizik ötesi O'dur. İnsanın mutluluğu O'nun emirlerine ve ilahi vahyine tabi olmaktan geçer.

2)Allah'ın yeryüzündeki Hilafeti ile; insanı vekil oluşu ile bilimin ilgilenmesi. Bu vekili konu edinen bilimler ümmetsel olarak adlandırılmalı.

3)Ümmetsel bilimler, doğal bilimler tarafından geriletilmemeli. İkiside ilahi düzeni keşfetmeli ve anlamalı.

Böylece İslam sosyal bilimi, bu disiplini insanileştirebilir ve beşeri idealleri Batılı sosyal bilimin kör güçler elinde çaresiz bir kukla olmaktan kurtarabilir.

İslami Bilim Çalışmaları için tavsiyeler:

a)İnsan Kaynakları; İslama bağlı alimler cemiyeti bulup tespit etmek ve geliştirmek.(Yoğun kurs, seminer ve araştırma planları ile konferanslarla)

b)Çalışma ve Araştırma Gereçleri; önemli konulara ait Bibliyografyalar oluşturulmalı.

c)Yapıcı Çalışmalar: Eğitilmiş öğretmenler olmadan yada başka bağlılıkları olan bilgi ve görüşü yeterli olmayan öğretmenler elinde ders kitaplarının yararı çok az olacaktır.

C)BİLGİNİN İSLAMİLEŞTİRİLMESİ(Muhammed Arif)

Faruki'nin ortaya koyduğu hem kuramsal bir model hem de uygulanabilir bilimsel bir araştırma programı, bilimsel olmadıkları gerekçesiyle saldırıya uğradılar.

İslami Epistemoloji "bütün bilgi Allah'ın bilgisidir" öncüsü ile başlar. Allah ilk insan olan Hz. Adem'e her şeyin ismini öğretmiştir. Batı anlayışında aklın uygulandığı yerlerde dine yer yoktur. Din inanç alanıdır. Bu alanda akıl ve iman karşılıklı olarak birbirini dışlamaktadırlar. İslami Epistemolojinin temelini oluşturan vahye Batıda yer yoktur. Batı Epistemolojisini eleştiren yalnızca Faruki değil, aynı fikirler 1.Lakatos tarafından da paylaşılır.

Kurumsal fiziğin 2 büyük amacı vardır. Doğanın temel kanunlarını keşfetmek ve bunlardan sonuçlar çıkarmak. Model geliştirme için uğraşan bir sosyal bilimcinin de aynı 2 amacı vardır.

Bilgiyi İslamileştirmek amacıyla bir sosyal bilime ait anlamlı bir model kurma yolundaki ilk adımın, idealleştirme olduğunu savunmaktadır.

İslami ekonomik sistemi değerlendirmek için aşağıdaki noktaların ölçüt olarak ileri sürülmeleri uygun görünmektedir.

- 1) Verimlilik ve büyüme için sosyal adalet
- 2) Bireyin başarısını (Felah) en üst düzeye çıkarmak için özgünlük
- 3) Temizlik
- 4) Sınıf üstünlüğünü ortadan kaldırmak
- 5) Herkese fırsat eşitliği sağlamak

Zamanın ihtiyacına cevap vermek için, İslami toplumda faizsiz bankacılık alanında araştırma yapılması, kar-zarar ilkesi üzerine kurulmuş faizsiz ekonominin yararları büyüktür:

Şakir Kocabaş

D) İSLAMDA BİLGİ EDİNMENİN YOLLARI VE MODERN BİLGİ NAZARİYESİNİN TENKİDİ

Bir konuda ciddi bir araştırma yapmadan önce bu araştırmanın çerçevesini doğru tespit etmek için bir takım ciddi ön çalışmalar yapılması gerekir.

Tefsir, hadis ve Kelam'dan başka diğer bazı ilimleri de derinlemesine çalışmış olmak gerekiyor.

İslami Bilgi Teorisi (epistemoloji) diye bir şey yoktur ve olmayacaktır ve bunun yerine bundan çok daha zengin ve verimli olmak üzere, müslüman düşünürlerin bilgi anlayışları ve bilgi organizasyonları olacaktır.

Mantık, Matematik, Fizik, Bilim Felsefesi ve Dil Felsefesi üzerine derinlemesine çalışılmalıdır.

İslam üniversitelerinde bilim, felsefe ve metodoloji problemlerini temelden halletmek üzere Sultan 2. Mehmed tarafından kurulan müzakere komisyonunda İbn Rüşd ve Gazalinin eserleri üzerine yapılan uzun araştırma ve müzakerelerden sonra Gazalinin metod ve düşüncelerini eğitim sistemlerine esas alarak kabul etmişler. Böylece İslam üniversitelerinde eğitim felsefesi ve ve hatta bütün felsefesi olarak Gazalinin eserleri üzerine kuruldu.

E)İSLAMİ BİLİMDE METODOLOJİ SORUNU (Osman Bakar)

Metodoloji İslam'ın bilimsel geleneği açısından çözülmesi gerekli bir problemdir. İslami metodolojisi ile modern bilimin ki arasındaki temel farklılıkların ortadan kalktığı söylenemez. Oysa Çağdaş bilimin Bilimsel Metodu aynı zamanda islami bilimin bilimsel metodudur. Çağdaş bilimde kabul edilen çoğulcu metodoloji, İslami bilimlerin metodolojilerinin bütününe de kuşatmaktadır. Çağdaş bilim hem şu andaki epistemolojisine sahip çıkıp hem de vahiy mahsulu kutsal kitapları ve geleneksel anlamda zihinsel sezgiyi metoduna alamamaktadır. Tevhid üzerine kurulu İslami bilimin epistemolojik modeli, metodolojilerin çokluğunun ne demek olduğu hakkında bütüncül ve tutarlı bir görüşe sahip bulunmaktadır

Metodoloji hakkında konuşmak insanın kısmi yönleriyle olsun, bütüncül yönleriyle olsun, Hakikat'e ait bilgiyi elde edebileceği yollar ve metodlardan söz etmek demektir.

Geleneksel anlamda *kozmoz* yani; Allah'ın yarattığı bütün düzen, üç temel halden meydana gelmektedir: Maddi ve cesedi alem; ruhi veya hayvani alem, meleki veya manevi alem.

Bazı çağdaş bilim felsefelerini, Kutsal kitapları başvuru kaynakları arsına almaya götüren sebeplerin tersine müslümanların Kutsal kitabı metodolojilerin bütününden ayrılmaz bir bütündür. Mesela; Tefsir metodunda akli veya mantıki delillerin kesinliğini sağlayan şey ise vahye imandır.

Kur'an-ı Kerim'in tefsiri, zorunlu olarak bizzat Doğanın olgularının tefsirini de içermektedir. Kur'an-ı Kerim'e uygulanan tefsir yönteminin bittiği yerde tevil başlamaktadır. tevil, kutsal metine ait batini anlamın bilgisine işaret etmektedir. tevil böylece tasavvufun düşen sel boyutu, temel doktrini Tevhid ilkesi olan Hakikat bilimi olmaktadır. tevil metodunun doğaya uygulanması dünyanın ilahi köklerini ortaya koyacaktır. Bu çağdaş bilimin içine iyice battığı çokluk dünyasının kaynağına ilişkin soruşturmasına gerçek cevapları içermektedir.*Çağdaş dünyada İslam'ı, İslami bilimi tekrar canlandırmak için, aradaki bu yakın bağa gereken önemi vermek durumundayız.*

F)İSLAMIN EPİSTEMOLOJİK TEMELLERİ (M.Riaz Kirman)

Aşağıdaki 3 ayet meali İslam'ın epistemolojik temelini temsil etmektedir

"...onların önlerinde ve arkalarında olanı bilir. O'nun ilmimden, ancak kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar..." (Bakara/255)

"Bir zamanlar Rabbin meleklerine"; "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım demişti." (Bakara/30)

"Hepiniz oradan inin" dedik."Yalnız size benden hidayet geldiği zaman, kimler benim hidayetime uyarsa artık onlara bir korku yoktur ve onlar üzülmecektir."(Bakara/38-39)

Birincisi, bütün bilginin Kadir-i Mutlak Allah'ın ebediliğinde biraraya geldiğine açıkça işaret eden sonsuz birliği yani **Tevhid** kavramını anlatır.

İkincisi, insanın yaratılış amacının bilgisi ile ilişkisi olan **hilafet** doktrindir.

Üçüncüsü ise **Hidayet** doktrindir. Neticede Hilafet ancak meşiyet(irade) bilgisi ile mardiyeye bilgisi bir kul tavrı ile bütünleştirerek gerçekleşir.

Gerçekte bilim ve teknolojinin sağladığı faydalar, Allah'ın tecrübi bilginin bu çeşidini elde etmeye çabalayanlara dünyada verdiği bir ödüldür. Müslümanlar bilgiyi farz-ı ayn olarak görürler. Bu olmadan hilafet rollerini yerine getiremezler ve İslam'ın öteki yaşam biçimlerinin üzerine çıkarılmasını sağlamaya hizmet edemezler.

G)BİLGİNİN İSLAMİLEŞTİRİLMESİ (Fazlır Rahman)

Allah (c.c) Hz.Adem'i yarattı ve ona herşeyin ismini öğretti. Ve ona göklerin, yerin ve dağların yüklenmediği emaneti yükledi. Kur'an'ın ilm kelimesini kullandığı şüphesizdir. Allah (c.c) Hz.Davud'a zırhı nasıl yapacağını öğretti. İşte bu da bir ilimdir. Kötü olan ilm değil onu yanlış kullanmak veya su-i istimal etmektir.

Alkolün meşruiyetini Kufe'lilerden, mu'tanın meşruiyetini bazı Mekkeli fakihlerden, uyuşturucu kullanmanın meşruiyetini diğer bazı Mekkeli fakihlerden, musikinin meşruiyetini Medinelilerden alan bir kişi, becerebildiği bütün kötülükleri biraraya getirmiş olur.

Felsefenin İslam'a girmesinden çok kısa bir süre sonra, İbn Sina felsefi sistem kurdu. Aristo'dan sonra evrende insan hayatının bütün yönleri de dahil her şeyi açıklamayı hedef alan kapsamlı bir felsefi sistem kıran ilk

düşünür İbn-i Sina'dır. İbn-i Sina'nın Yunan felsefesi, İslam ile sentez etmek için çalıştığı bir gerçektir.

SONUÇ:

İslami bilgiyi nasıl gerçekleştireceğimize ilişkin haritalar ve şemalar yapma düşkünlüğünden vazgeçmeliyiz. Zamanımızı, enerjimizi ve paramızı önermelerle ile değil, kafalar yetiştirmeye harcayalım. Hem kendi hem de batı geleneğini sorgulayalım. Bu sorgulama ve eleştiri son değil tam tersine yeni bilgiyi keşfetmekte ilk adımdır. İşte bu, müslüman aydının gerçek hedefidir.

H)BİLGİNİN İSLAMİLEŞTİRİLMESİNDE MÜSTAKBEL EĞİLİMLER

(İlyas-Ba-Yunus)

Başlangıçta İsmail Faruki'nin hayatı anlatılıyor. Önce Müslüman Öğrenciler Teşkilatını kurdu.

Bütün bu çalışmaları Bilginin İslamileştirilmesi adına yaptı. Amaç Kur'an ve sünnet ışığında geçmiş eğitimimizi gözden geçirerek bilimi yeniden eğitime sokmak.

Faruk'i Bilginin İslamileştirilmesinde 3 plan sunar:

1)Bilginin Birliği 2)Hayatın Birliği 3)Tarihin Birliği

Çalışma Programı, Çağdaş Disipline hakim olmak, İslami mirasa hakim olmak, Çağdaş ve islami disiplinlerin değerlendirilip yeniden düzenlenmesi diye özetlenir.

Ölümü üzerine çalışmaları sonuçsuz kaldı.

Hedefe ulaşabilmek için, liderlerin, alimlerin, aydınların, Teşkilatların el ele verip güçlenmeleri ve sıkıntıları paylaşmaları lazımdır.

I)İSLAMİ BİLİM ÜZERİNE SON TARTIŞMALAR (M.Zeki Kirmani)

Gerçekte, Batı Modelini alma uğraşında müslümanlar çok başarısız olmuşlar, dikkate değer bir şey üretememişler. Bu belki de Batı modelinin ümmetin psikolojik yapısına uygun olmamasındandır.

Müslüman entelektüeller, son zamanlarda çabalarını, kökleri Kur'an'da bulunan islami düşünceye dayalı bir bilim modeli geliştirmeye yönelttiler.

Düşüncelerini Kur'an'ın entelektüel boyutuyla biçimlendiren, yalnızca özgünlükte değil, okuyucuya hitap etmekte kusursuzdur.

Mevdudi ve Seyyid Kutup, teorik bilimlerin müslümanlarca kabul edilmesi için, Kur'an ve sünnet ışığında eleştirel olarak incelenmesi gereğinin farkına vardılar.

Bilim her milletin yetkin olmak istediği bir alandır. İslami ilkeler bilime karşı değildir. Gerçekte islamın çelişkiye düşen kuramları aslında bilimsel değildir.

Neccar, özellikle müslüman toplumlar için, bilimsel kitapların yeniden İslami bir perspektifte yazılması ve eğitimin buna uygun biçimde yeniden yönlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

İslami bilimin temelleri hakkında Ziyaüddin Serdar önemli katkılarda bulunmuştur. Çalışmasının en önemli özelliği, onun islami bilimin köklerinin, islami temel kavramlarda olduğunu anlamış olmasıdır. İslami bilim temelinde, amacında, yaklaşımında, alanında ve bakımında pragmatiktir. İslam bütün sorunları tek başına çözmeye yetenekli bir dinamik sistemdir.

SONUÇ:

Bu mevzudaki tartışma açıkça gösteriyor ki, muhtelif görüş ayrılıklarına rağmen müslüman alimler, Batı bilimine alternatif konusunda ciddi bir ilerleme kaydetmişlerdir. Fakat bu alternatif henüz tam bir kabul görmemiştir. Neticede vahiy yoluyla ve gözlem yoluyla elde edilen bilgi doğru bilgiyi oluşturur. Bu bilgi yanlışlaşamaz ve olduğu gibi alınmalıdır. Akıl, sezgi ve çıkarım yoluyla elde edilen bilgi esas itibarıyla belirsizdir. Zaman ve mekana göre değişme imkanı vardır.